MADANIY MEROS OBYEKTLARI HUDUDIDA YOSHLAR VA XOTIN-QIZLAR BANDLIGINI TURIZM ORQALI OSHIRISH MEXANIZMLARI

Ibodillayev Habibulla Abdullayevich
Qarshi davlat unuversiteti mustaqil izlanuvchisi
Ibodullayevxabibullo25@gmail.com
Science ID: MQD-07260063
https://orcid.ogr/0009-0008-5306-117X
https://doi.org/10.5281/zenodo.23917477

Annotatsiya. Mazkur tezisda madaniy meros obyektlari joylashgan hududlarda yoshlar va xotin-qizlar bandligini turizm orqali oshirish imkoniyatlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda turizmning mehnat bozoriga ta'siri, yoshlar va xotin-qizlarning turistik xizmatlar sohasidagi iqtisodiy faolligini kengaytirish imkoniyatlari hamda madaniy meros obyektlaridan foydalanish asosida yangi kasbiy faoliyat turlarini shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Yoshlar uchun gidlik, tarjimonlik, raqamli marketing, ekskursiya xizmatlari va turistik kontent yaratish, xotin-qizlar uchun esa oilaviy mehmon uylari, hunarmandchilik, gastronomik turizm va mahalliy servis xizmatlari istiqbolli yo'nalishlar sifatida asoslangan. Tadqiqot natijasida bandlikni oshirishda kasbiy tayyorgarlikni turizm xizmatlari talabiga moslashtirish, tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va mahalliy aholining turistik qiymat yaratish jarayonidagi ishtirokini kuchaytirish zarurligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: madaniy meros, yoshlar bandligi, xotin-qizlar bandligi, turizm, turistik xizmatlar, mehnat bozori, tadbirkorlik, hunarmandchilik.

Аннотация. В тезисе исследуются возможности повышения занятости молодежи и женщин на территориях расположения объектов культурного наследия посредством развития туризма. Рассматриваются влияние туризма на рынок труда, расширение экономической активности молодежи и женщин в сфере туристических услуг, а также формирование новых видов профессиональной деятельности на основе использования объектов культурного наследия. Для молодежи перспективными направлениями определены экскурсионные услуги, гидство, переводческая деятельность, цифровой маркетинг и создание туристического контента, а для женщин — семейные гостевые дома, ремесленничество, гастрономический туризм и местные сервисные услуги. Обоснована необходимость адаптации профессиональной подготовки к потребностям туристического рынка, поддержки предпринимательских инициатив и расширения участия местного населения в создании туристической ценности.

Ключевые слова: культурное наследие, занятость молодежи, занятость женщин, туризм, туристические услуги, рынок труда, предпринимательство, ремесленничество.

Abstract. This thesis examines opportunities to increase youth and women's employment in areas surrounding cultural heritage sites through tourism development. It analyzes the impact of tourism on the labour market, opportunities to expand the economic participation of young people and women in tourism services, and the creation of new professional activities based on cultural heritage resources. For

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

young people, guiding, translation, digital marketing, excursion services and tourism content creation are identified as promising areas, while for women, family guest houses, handicrafts, gastronomic tourism and local services are considered particularly relevant. The study emphasizes the importance of aligning vocational training with tourism market demand, supporting entrepreneurial initiatives and strengthening the participation of local communities in tourism value creation.

Keywords: cultural heritage, youth employment, women's employment, tourism, tourism services, labour market, entrepreneurship, handicrafts.

Bugungi kunda turizm nafaqat aholining dam olish va sayohat ehtiyojlarini qondiruvchi xizmatlar majmuasi, balki hududiy iqtisodiy faollikni oshiruvchi va mehnat bozorida yangi imkoniyatlar yaratadigan muhim iqtisodiy yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, tarixiy-madaniy resurslarga boy hududlarda turizmni rivojlantirish mahalliy aholining xizmat ko'rsatish, savdo, hunarmandchilik, gastronomiya va boshqa faoliyat turlaridagi ishtirokini kengaytirish imkonini beradi.

O'zbekistonda turizm tarmoqlarida bandlik hajmi so'nggi yillarda o'sish tendensiyasini namoyon qilmoqda. Milliy statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlariga ko'ra, turizm tarmoqlarida yuridik shaxslar tarkibida band bo'lganlar soni 2019-yilda 231431 kishini tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib 249764 kishiga yetgan. 2020-yilda pandemiya ta'sirida 190814 kishigacha pasaygan mazkur ko'rsatkich keyingi yillarda izchil tiklangan. [1]

Turizm bandligining tarkibida joylashtirish va umumiy ovqatlanish xizmatlari alohida o'rin egallaydi. 2024-yilda joylashtirish xizmatlarida 69 016 kishi, umumiy ovqatlanish xizmatlarida esa 93 721 kishi band bo'lgan. Madaniy xizmatlarda band bo'lganlar soni 17 845 kishini tashkil etgan. [2] Mazkur ko'rsatkichlar turizmning bir vaqtning o'zida turli malaka va kasbiy ko'nikmalarga ega bo'lgan aholi qatlamlari uchun bandlik imkoniyatlarini yaratishini ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan, madaniy meros obyektlari joylashgan hududlarda yoshlar va xotin-qizlarning turizm sohasidagi iqtisodiy faolligini oshirish dolzarb masalalardan biridir.

Madaniy meros obyektlari turizmning o'ziga xos iqtisodiy resursi hisoblanadi. Tarixiy obidalar, muzeylar, arxeologik yodgorliklar, qadimiy shaharlar va me'moriy majmualar turistlarni jalb etish bilan birga, ular atrofida qo'shimcha xizmatlarga bo'lgan talabni shakllantiradi. Natijada hududda gidlik, ekskursiya, ovqatlanish, joylashtirish, transport, savdo, hunarmandchilik va ko'ngilochar xizmatlarning rivojlanishi uchun imkoniyat paydo bo'ladi. Bunday sharoitda yoshlar uchun turizm mehnat bozorining yangi segmentlari shakllanmoqda. Xususan, xorijiy tillarni biladigan yoshlar gidlik va tarjimonlik faoliyatiga, tarix va geografiyaga qiziqadigan yoshlar ekskursiya xizmatlariga, raqamli texnologiyalarni yaxshi biladiganlar esa turistik kontent yaratish va raqamli marketingga jalb qilinishi mumkin.

Ayniqsa, raqamli texnologiyalarning turizmga kirib kelishi yoshlar bandligining mazmunini o'zgartirmoqda. Turistik obyektlar to'g'risida videolar tayyorlash, ijtimoiy tarmoqlarda sahifalar yuritish, elektron xaritalar va audio-gidlar yaratish, onlayn reklama va bronlash xizmatlarini tashkil etish kabi faoliyatlar katta boshlang'ich kapital talab qilmaydigan bandlik yo'nalishlarini yuzaga keltirmoqda.

Madaniy meros obyektlarining raqamlashtirilishi ham bu imkoniyatlarni kengaytirmoqda. O'zbekiston Madaniy meros agentligi ma'lumotlariga ko'ra, madaniy meros obyektlarini raqamlashtirish bo'yicha elektron baza shakllantirilmoqda, tarixiy obyektlarning 3D modellari va virtual turlari yaratilmoqda. Bu jarayon yoshlarning zamonaviy raqamli ko'nikmalarini turizm ehtiyojlari bilan bog'lash uchun yangi imkoniyat yaratadi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Xotin-qizlar bandligi masalasida esa turizmning o‘ziga xos afzalligi mavjud. Ayrim turistik xizmatlarni kichik kapital asosida, oilaviy shaklda yoki yashash joyiga yaqin hududda tashkil etish mumkin. Jumladan, oilaviy mehmon uylari, milliy taomlar tayyorlash, hunarmandchilik buyumlari ishlab chiqarish, milliy kiyimlar va suvenirlar tayyorlash, mahalliy gastronomik dasturlar tashkil etish xotin-qizlar uchun qo‘shimcha daromad manbalarini shakllantirishi mumkin.

2026-yil avgust oyida Andijon viloyatida xotin-qizlarning turizm sohasidagi tadbirkorlik tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlashga bag‘ishlangan amaliy seminar o‘tkazilgan. Unda imtiyozli kredit va subsidiyalar, oilaviy mehmon uylari, hunarmandchilik, gastronomik turizm va boshqa turistik xizmatlarni rivojlantirish masalalari muhokama qilingan. Rasmiy ma’lumotda bunday faoliyatlar yangi ish o‘rinlari yaratish va oilalar daromadini oshirish imkoniyati bilan bog‘langan. [3] Shu jihatdan xotin-qizlarning turizmga jalb etilishi faqat yollanma mehnat orqali emas, balki **mikro va oilaviy tadbirkorlik** orqali ham amalga oshirilishi mumkin. Bu esa bandlikning moslashuvchan shakllarini kengaytiradi.

Biroq yoshlar va xotin-qizlarning turizmga jalb etilishida mavjud imkoniyatning o‘zi yetarli emas. Eng muhim masalalardan biri - kasbiy ko‘nikma bilan turizm xizmatlari bozoridagi talab o‘rtasidagi moslikni ta’minlashdir.

Masalan, gidlik faoliyatida xorijiy til, tarixiy ma’lumotlarni tushuntira olish, muloqot madaniyati va turistlar bilan ishlash ko‘nikmasi talab qilinadi. Hunarmandchilikda esa an’anaviy texnologiyani saqlash bilan birga, mahsulot dizayni, qadoqlash va sotuv ko‘nikmalari ham zarur. Oilaviy mehmon uylarini tashkil etishda mehmondo‘stlik, sanitariya-gigiyena, xizmat sifati va mijozlar bilan ishlash bo‘yicha bilimlar muhim ahamiyatga ega.

Shuning uchun turizm sohasidagi bandlik siyosati “ish o‘rni yaratish” bilan cheklanmasdan, “malaka - kasb - daromad” o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ta’minlashi kerak.

Bunda qisqa muddatli kasbiy kurslarni amaliy faoliyat bilan birlashtirish samarali natija berishi mumkin. Yoshlar uchun gidlik, xorijiy tillar, SMM, turistik marketing va raqamli kontent bo‘yicha, xotin-qizlar uchun esa gastronomiya, mehmonxona xizmati, hunarmandchilik, elektron savdo va turistik servis bo‘yicha amaliy kurslarni tashkil etish maqsadga muvofiq.

Turizm sohasining bandlik yaratish imkoniyati uning iqtisodiyotdagi ulushi bilan ham tasdiqlanadi. Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, turizm tarmoqlarida yaratilgan yalpi qo‘shilgan qiymatning mamlakat YAIMdagi ulushi 2024-yilda 9,2 foizni tashkil etgan. 2019-yilda bu ko‘rsatkich 8,0 foiz bo‘lgan. [4] Bu ko‘rsatkich turizmning iqtisodiyotdagi roli ortib borayotganini anglatadi. Turizm xizmatlari kengaygani sari ushbu sohada mehnat qiluvchi yoki turizm bilan bog‘liq faoliyat yurituvchi aholining iqtisodiy imkoniyatlari ham kengayishi mumkin.

Shuningdek, bandlikni oshirishda ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash mexanizmlaridan foydalanish muhim. 2026-yil iyun oyida Nukus shahrida “WOMEN IN TOURISM – 2026” III Markaziy Osiyo forumi o‘tkazilib, unda ayol tadbirkorlarning salohiyatini qo‘llab-quvvatlash, xotin-qizlarning iqtisodiy faolligini oshirish va turizm orqali yangi ish o‘rinlari yaratish masalalariga e’tibor qaratilgan. [5] Bunday tashabbuslar madaniy meros obyektlari joylashgan hududlarda ham qo‘llanilishi mumkin. Masalan, tarixiy obida yaqinida faoliyat yurituvchi xotin-qizlarning hunarmandchilik mahsulotlarini yagona turistik brend ostida sotish, mahalliy taomlarni turistlarga taqdim etish yoki oilaviy mehmon uylarini turistik marshrutlarga kiritish orqali mavjud mehnat salohiyatini iqtisodiy faoliyatga aylantirish mumkin.

Yoshlar uchun esa madaniy meros obyektlarini zamonaviy axborot vositalari orqali targ‘ib qilish, tarixiy ma’lumotlar asosida qisqa videolar tayyorlash, virtual ekskursiyalar tashkil etish va turistlarga

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

elektron axborot xizmatlarini ko‘rsatish kabi faoliyatlar alohida istiqbolga ega. Shu sababli yoshlar va xotin-qizlar bandligini turizm orqali oshirishning samarali mexanizmini kasbiy kompetensiyalarni aniqlash, ularni turizm xizmatlari talabiga moslashtirish, amaliy tayyorgarlikni kuchaytirish va bozorga kirish imkoniyatini kengaytirish asosida shakllantirish maqsadga muvofiq.

Bu yondashuvda asosiy e’tibor shunchaki yangi ish o‘rinlari soniga emas, balki yaratilgan bandlikning daromadliligi, barqarorligi va mahalliy iqtisodiyot bilan bog‘liqligiga qaratiladi.

Madaniy meros obyektlari joylashgan hududlarda turizmni rivojlantirish yoshlar va xotin-qizlarning bandligini oshirish uchun muhim iqtisodiy imkoniyat yaratadi. Bunda madaniy merosning tarixiy va estetik qiymati bilan bir qatorda, uning atrofida shakllanadigan xizmatlar tizimining ijtimoiy-iqtisodiy samarasi ham hisobga olinishi lozim. O‘zbekistonda turizm tarmoqlarida band bo‘lganlar sonining 2024-yilda 249 764 kishiga yetgani [1], joylashtirish va umumiy ovqatlanish xizmatlarida bandlikning sezilarli hajmga ega ekanligi [2] turizmning mehnat bozori uchun real imkoniyat yaratishini ko‘rsatmoqda.

Yoshlar uchun gidlik, tarjimonlik, raqamli marketing, turistik kontent, ekskursiya va elektron xizmatlar, xotin-qizlar uchun esa oilaviy mehmon uylari, hunarmandchilik, gastronomik turizm va mahalliy servis xizmatlari istiqbolli bandlik yo‘nalishlari hisoblanadi. Shu bilan birga, bandlikni oshirishning asosiy sharti turizm xizmatlariga mos kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdir. Ta’lim va amaliy faoliyatni o‘zaro bog‘lash, tadbirkorlik tashabbuslarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, raqamli imkoniyatlardan foydalanish va mahalliy aholining turistik xizmatlar bozoriga kirishini yengillashtirish ushbu jarayonning samaradorligini oshiradi.

Umuman olganda, madaniy meros obyektlaridan turizm maqsadida foydalanish yoshlar va xotin-qizlarni iqtisodiy faollikka jalb etishning samarali vositalaridan biriga aylanishi mumkin. Buning uchun turizm siyosatida ish o‘rinlarining faqat soniga emas, balki ularning barqarorligi, daromadliligi, kasbiy rivojlanish imkoniyati va mahalliy aholiga beradigan iqtisodiy samarasiga ustuvor ahamiyat berish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Employment in tourism industries (number of employees in legal entities) – total**.** SIAT ma’lumotlar bazasi, 2024.
2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Employment in tourism industries (number of employees in legal entities). SIAT ma’lumotlar bazasi, 2024.
3. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. Women’s entrepreneurship initiatives in tourism supported in Andijan. 28.08.2026.
4. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. The share of gross value added created in the tourism industries in the country’s GDP. SIAT ma’lumotlar bazasi, 2024.
5. O‘zbekiston Respublikasi Kambag‘allikni qisqartirish va bandlik vazirligi. Nukusda “WOMEN IN TOURISM – 2026” III Markaziy Osiyo forumi bo‘lib o‘tmoqda**.** 04.06.2026.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.